

UTRECHT ZIT OP EEN BERG LANDSCHAPSGOUD

de UTRECHTSE VASTGOEDWEEK MENSENMAKENdeSTAD 2019

Wim Voogt en Martin Knuijt

In een tijd waarin Utrecht van 370 duizend inwoners doorgroeit naar een half miljoen mensen is de rol van OKRA landschapsarchitecten fundamenteel. Eigenaren Martin Knuijt en Wim Voogt zoomen met een helikopterview in op de opdracht die er ligt in de stad. 'Meer mensen én toch de leefbaarheid met elkaar vergroten. Dat is de kunst.'

'Als je tegen mij zou zeggen 'wanneer je in Utrecht alles verkeerd doet, dan komt het nog goed', dan moet ik je in feite gelijk geven', trapt Wim Voogt het gesprek ambitieus af. 'De stad zit op een berg landschapsgoud van jewelste. Maar door de verworvenheden van mensen moeten we in essentie zoveel compromissen sluiten, dat we voor we het weten de plank helemaal mislaan. Onze rol als landschapsarchitecten is om dat te voorkomen. Mensen in heldere taal meenemen waarom we niet voor parkeerplaatsen aan de gracht moeten kiezen, maar voor paaiplaatsen voor vissen.'

Tekst: Jan Bakker
Beeld: Mareike Bos

Dat lukt steeds beter, vindt Martin Knuijt: 'Al levert veel groen in de kern natuurlijk geen geld op, tenzij we anders gaan meten en het op een andere schaal gaan wegen. En die tijd is nu aangebroken. De crisis biedt ons kansen om het anders te doen. Om niet meer alleen naar financiële waarde te kijken, maar vooral naar leefbaarheid.'

Healthy cities

OKRA huist gezellig aan de Oudegracht. Ooit geboren tijdens een studententrip in de Ardennen en 25 jaar later bestaande uit een internationaal multidisciplinair team van bijna 50 medewerkers, alom geprezen in de wijde professionele wereld. Ofwel, prijswinnend en veelgevraagd in metropolen als Londen, Athene en andere wereldsteden om met een natuurinclusieve blik naar het leven te kijken. 'Healthy cities, daar gaan we voor', zegt oprichter Martin Knuijt. 'Met klimaatadaptatie in het ontwerp, zodat mensen fijner kunnen leven en weerextremen beter op te vangen zijn. Het moet geen technisch klimaat worden hè, maar vooral leefbaar. 'Living with water' en 'nature based design', roepen we internationaal.'

Dat gaat voor OKRA niet over een beetje natuur in de vorm van een paar struiken, maar over een holistische kijk op het landschap. Bijvoorbeeld in het dichtbevolkte westen van Nederland, met de zee en de rivieren in combinatie met stedelijke uitbreidingen in de Randstad. Maar ook in andere delen van de wereld wordt het ontwerp-lab uit Utrecht gevraagd om haar visie op het gebied van landschap en modern leven. Met water, mobiliteit en natuurinclusie als pijlers ervan.

Park Oosterspoorbaan

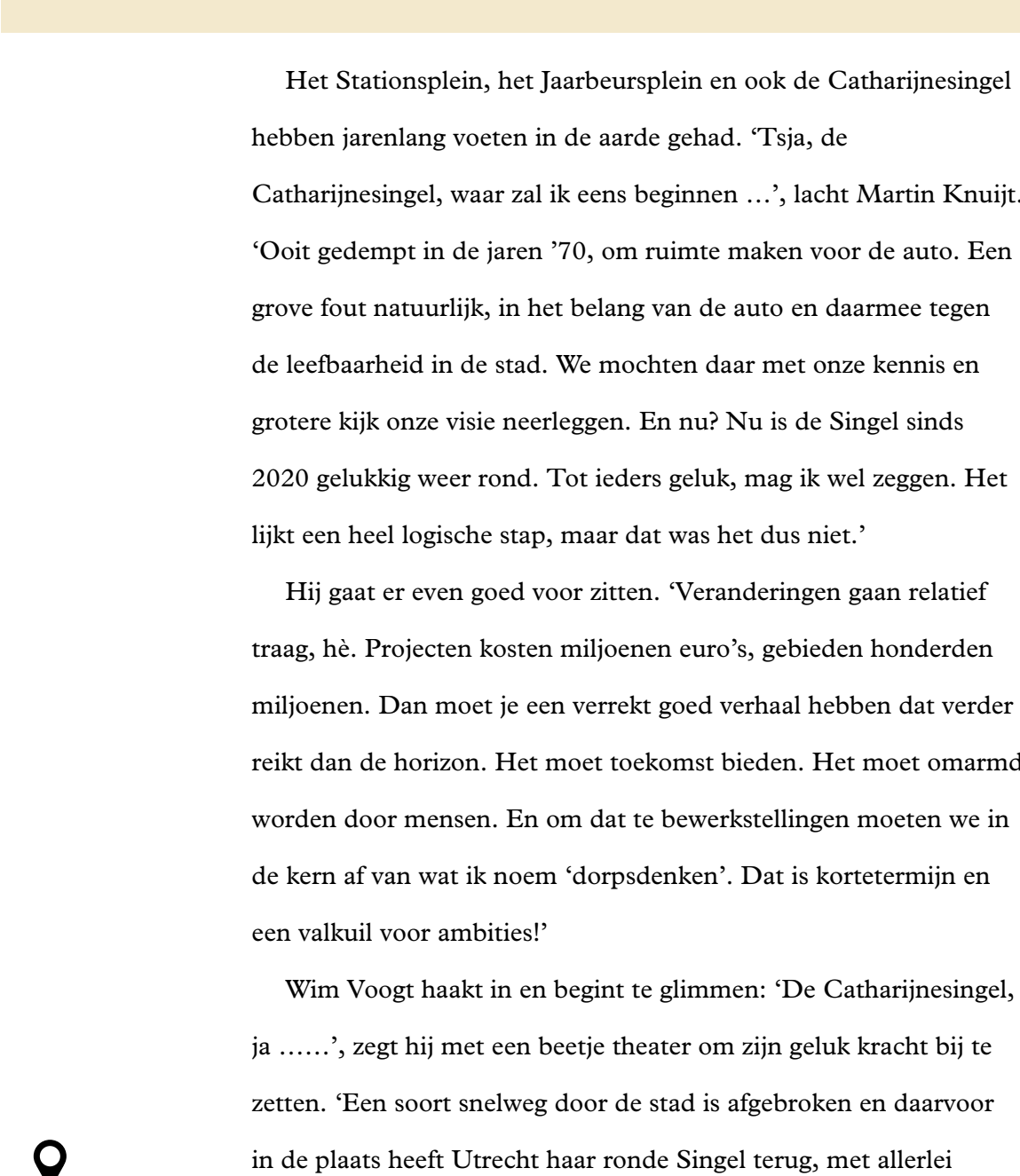
'HET MOET GEEN TECHNISCH KLIMAAT WORDEN, MAAR VOORAL LEEFBAAR'

'En vergeet vooral interactie tussen mensen niet', zegt Wim Voogt, om er direct zijn eerste verhaal van de middag aan te koppelen. 'De stad Utrecht was vroeger een beetje zoals het Vaticaan. Met al haar immuniteiten. Een stad in een stad. Als buitenstaander kwam je niet zomaar een wijkje binnen. Zo is de stad eigenlijk nog steeds opgebouwd: bestaande uit hofjes en buurtjes. Wat ik dan ontzettend leuk vind, is dat we met een aantal interventies die grenzen hier en daar hebben kunnen doorbreken. De Utrechtse 'Highline' (officieel Park Oosterspoorbaan - red.) is zo'n mooi project. Het oude spoor van Hilversum naar Utrecht is omgetoverd tot fietspad met groenstroken en zorgt ervoor dat er letterlijk stedelijke barrières zijn weggenomen. Het Singelpark en de Kromme Rijn zijn met elkaar verbonden en zo ontstaan er nieuwe looproutes en ontmoetingsplaatsen in het groen. Mensen die letterlijk jarenlang met de rug naar elkaar toe leefden en zelfs vroeger ruzieden, met de spoorlijn tussen hen in, komen elkaar nu tegen in het weekend. Hun kinderen spelen met elkaar in het park en er ontstaan nieuwe vormen van interactie en gebruik van de stad.'

De Utrechtse Singel

'We zoomen in en we zoomen uit', verduidelijkt Wim Voogt het werk van OKRA. 'Wat is de ziel van een plek en wat is de betekenis ervan? Als je dat weet, dan kun je echt aan de toekomst bouwen. En dat is belangrijk in een tijd waarin steden in rap tempo uit hun jasje groeien. De stad Utrecht wordt in pakweg dertig à veertig jaar dubbel zo groot, dat moet je verantwoord laten plaatsvinden. Er zijn voldoende fouten gemaakt in het verleden.'

Verantwoorde keuzes, de woorden blijven even op tafel liggen. In Utrecht werkte OKRA aan de meeste in het oog springende veranderingen van de stad, waar belangen van stakeholders en uiteindelijke keuzes niet zelden tegen elkaar vonkten.

Catharijnesingel

'PROJECTEN KOSTEN MILJOENEN, GEBIEDEN HONDERDEN MILJOENEN. DAN MOET JE EEN VERREKT GOED VERHAAL HEBBEN'

Het Stationsplein, het Jaarbeursplein en ook de Catharijnesingel hebben jarenlang voeten in de aarde gehad. 'Tja, de Catharijnesingel, waar zal ik eens beginnen ...', lacht Martin Knuijt. 'Ooit gedempt in de jaren '70, om ruimte maken voor de auto. Een grove fout natuurlijk, in het belang van de auto en daarmee tegen de leefbaarheid in de stad. We mochten daar met onze kennis en grotere kijk onze visie neerleggen. En nu? Nu is de Singel sinds 2020 gelukkig weer rond. Tot ieders geluk, mag ik wel zeggen. Het lijkt een heel logische stap, maar dat was het dus niet.'

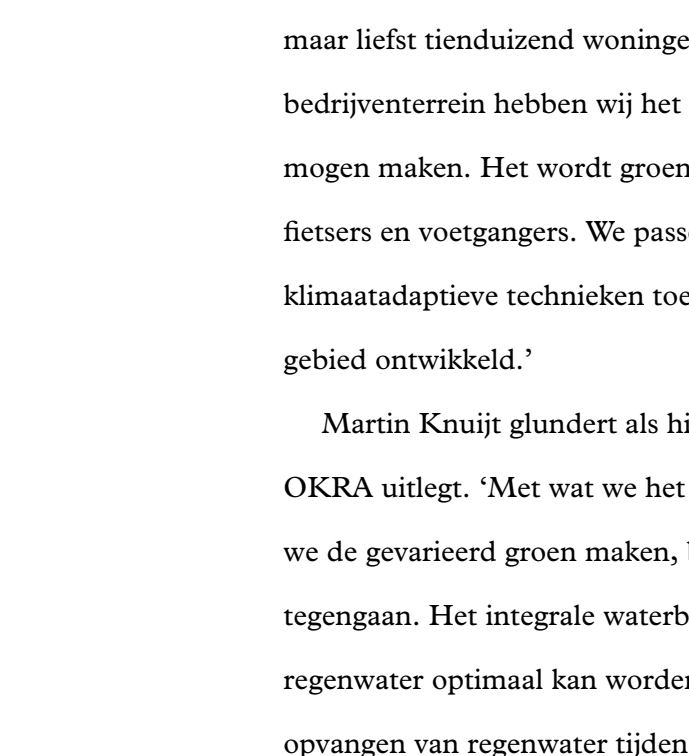
Hij gaat er even goed voor zitten. 'Veranderingen gaan relatief traag, hè. Projecten kosten miljoenen euro's, gebieden honderden miljoenen. Dan moet je een verrekt goed verhaal hebben dat verder reikt dan de horizon. Het moet toekomst bieden. Het moet omarmd worden door mensen. En dat moet je bewerkstelligen moeten we in de kern af van wat ik noem 'dorpsdenken'. Dat is kortetermijn en een valkuil voor ambities!'

Wim Voogt haakt in en begint te glimmen: 'De Catharijnesingel, ja', zegt hij met een beetje theater om zijn geluk kracht bij te zetten. 'Een soort snelweg door de stad is afgebroken en daarvoor in de plaats heeft Utrecht haar ronde Singel terug, met allerlei natuurinclusieve elementen die passen bij het karakter van Utrecht. Water dat stroomt, kano-opstapplaatsen, groen aanplanting, meer kansen voor vissen en sportmogelijkheden. Maar bovenal het leven dat je wenst in een stad. Daar hoort de auto op die plek niet meer bij. Dat gaat over kuierende mensen.'

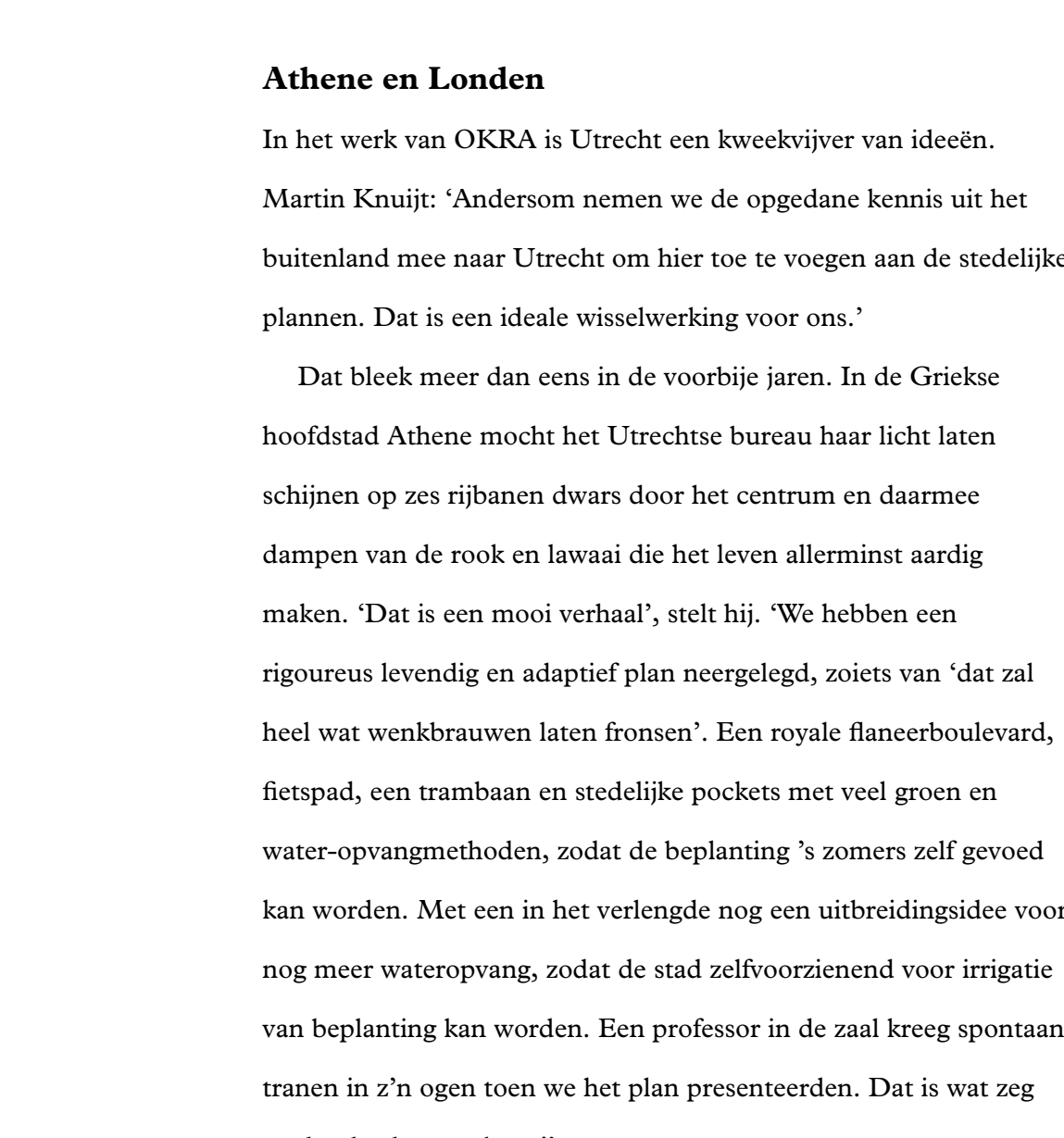
Station-Oost

De mannen komen op stoom. De ene na de andere anekdote vliegt over tafel. Eentje van het plan Station-Oost in Utrecht dat in schetsvorm eigenlijk al helemaal af was, maar waarop een regen aan klachten bij de gemeente binnenkwam. 'Er zou een bruggetje naar Hoog Catharijne komen, met een fietsparkeerplaats in de lucht. Dat vond de brandweer niets. De Rijksbouwmeester en de Spoorwegen hadden ook commentaar. En toen mochten wij langskomen. En om eerlijk te zijn, hebben we een vrij eenvoudig concept getekend: we tekenen door de bril van de reizigers en schetsten de Hollandse straten tien meter omhoog, het middelen van schetstreden, zodat er een mooie overgang naar het station zou komen. Zo ontstond er niet alleen een nieuwe poort van de stad bovengronds, maar ook een ruimte voor een stalling van 12.500 fietsen ondergronds. De grootste van Nederland. Daar kregen we de handen voor op elkaar en deze is inmiddels al een aantal jaren in gebruik. Daar geniet ik van!', vertelt Wim Voogt.

Naast alle succesverhalen ook een kanttekening. 'Utrecht is een woonstad', vervolgt hij. 'En waar gewoon wordt, daar wordt geleefd. Maar het schiet nog niet zo op met de beloofde woningen. Dat is op dit moment een gemis. Je kunt buiten de spits om een kanon afschieten op het Jaarbeursplein, terwijl daar wel woningen zijn ingetekend. Het zou voor een stad leuker zijn als daar meer reuring is, door een samenkomst van mensen, overdag en 's avonds. Natuurlijk komt dat vanzelf wel, maar het gaat allemaal wat langzamer dan gedacht. Ook op die manier kijken wij naar een stad, het gaat niet alleen over de bloemetjes en de bijtjes.'

Jaarbeursplein

Merwede Kanaalzone 5, OKRA i.e.m. BURA urbanism

Gelukkig is daar de geplande nieuwe woonwijk Merwede aan de Merwedekanaalzone. Het stedenbouwkundig plan belooft op termijn de modernste nieuwbouwwijk van Utrecht met maar liefst tienduizend woningen. 'Op en rond een voormalig bedrijventerrein hebben wij het ontwerp voor het openbare gebied mogen maken. Het wordt groen, autovrij en vriendelijk voor fietsers en voetgangers. We passen ook hier natuurinclusieve en klimaatadaptieve technieken toe. Er is een nieuwe biotoop voor het gebied ontwikkeld.'

Martin Knuijt glundert als hij een van de handelsmerken van OKRA uitlegt. 'Met wat we het stedelijk biotoop noemen kunnen we de gevarieerd groen maken, biodiversiteit vergroten en hitte tegengaan. Het integrale waterbeheer gaat er straks voor zorgen dat regenwater optimaal kan worden hergebruikt. Dat zorgt voor het opvangen van regenwater tijdens hoosbuien en beschikbaarheid van water voor de beplanting tijdens droogte.'

Athene en Londen

In het werk van OKRA is Utrecht een kweekvijver van ideeën. Martin Knuijt: 'Andersom nemen we de opgedane kennis uit het buitenland mee naar Utrecht om hier toe te voegen aan de stedelijke plannen. Dat is een ideale wisselwerking voor ons.'

Dat bleek meer dan eens in de voorbije jaren. In de Griekse hoofdstad Athene mocht het Utrechtse bureau haar licht laten schijnen op zes rijbanen dwars door het centrum en daarmee dampen van de rook en lawaai die het leven allerminst aardig maken. 'Dat is een mooi verhaal', stelt hij. 'We hebben een rigoureuze levendig en adaptief plan neergelegd, zoets van 'dat zal heel wat wenkbrauwen laten fonsen'. Een royale flaneurboulevard, fietspad, een trambaan en stedelijke pockets met veel groen en water-opvangmethoden, zodat de beplanting 's zomers zelf gevoed kan worden. Met een in het verlengde nog een uitbreidingsidee voor nog meer wateropvang, zodat de stad zelfvoorzienend voor irrigatie van beplanting kan worden. Een professor in de zaal kreeg spontaan tranen in z'n ogen toen we het plan presenteerden. Dat is wat zeg ... dat deed me wel wat!'

In Londen mocht OKRA ook acte de presence geven. Als expert op het gebied van landschap en water. In een voormalig industriegebied van 85 hectare stroomde een rivier, met beekjes en een bypass-kanaal met regelmaat buiten haar oevers. OKRA ontwikkelde uiteindelijk het zogenaamde Meridian Water. Martin Knuijt: 'Een plek, waar water juist de ruimte mag krijgen op een plek waar tienduizend woningen worden gebouwd. Zij het enigszins gecontroleerd, met behulp van een zogeheten water-toolbox. We hebben een systeem gebouwd waarin het water geborgen kan worden en zelfs gezuiverd. Zodat hergebruik van het water mogelijk is voor verschillende doeleinden. Nature based, met alle voordelen van dien voor vegetatie en diversificatie voor het ruimtelijke karakter.'

De tijd is rijp voor de plannen van OKRA. Er is breder draagvlak in de maatschappij, zo weten de landschapsarchitecten. 'Wat vijftien jaar geleden nog door vastgoedprofessionals als 'lekker warm' werd gepercipieerd, heet nu hittestress. We hebben ook in Nederland met overstromingen en langere periode van droogte te maken. Ouderen kunnen slechter slapen. De effecten van het klimaat zijn alom voelbaar. Daar zit een van de hogere doelstellingen in opgesloten: verwarming van de aarde tegengaan, en ik weet dat een deel van Nederland daar anders over denkt, maar we vinden elkaar tenminste allemaal onder de noemer 'kwaliteit van leven'. Dat is waar we aan werken. Vanuit het mooie Utrecht.'

Naam: Martin Knuijt
Directeur OKRA
landschapsarchitecten

Vooraf bezigt met: Genereren van ideeën die onze leefomgeving beter maken

Wij bereiken: Een impuls voor gezonde, groene en leefbare steden

Over 10 jaar: Nog steeds vol ideeën, hoe we onze dromen waar kunnen maken

Het kantsoortmoment van de dag: Even vrijuit brainstormen

Beste restaurant: C'est ça in Wittervrouwen.

De lekkerste koffie: Bij OKRA, het eerste bakje in de ochtend

Waar staat de stad voor in vier woorden: Bruisend, ontwapenend, menselijk, verrassend

Favou public space: De werven langs de Oudegracht

Favoriete winkel: Blunder, een stripboekenparadijs

Moestige gebouw: De bibliotheek in het oude postkantoor op het Neude

Moestige straat: Het zijn er zeven: de Zeven steegjes

Persoonlijke City secret: De verandering van het Domplein, een toekomstig hart met de verborgen lagen van de geschiedenis

Eerste herinnering aan Utrecht: Koninginnenmarkt

Welke innovatie werkt in Utrecht: De groene innovatie

Martin Knuijt en Wim Voogt

Wim Voogt
Directeur OKRA
landschapsarchitecten

Vooraf bezigt met: Vormgeven aan de stad van morgen

Wij bereiken: Een gezonde leefomgeving voor mens, plan en dier

Over 10 jaar: Dat wat we nu doen schaalbaar maken, zodat deze kennis eenvoudiger en wereldwijd kan worden toegepast

Het kantsoortmoment van de dag: Fietsstocht van Hilversum naar Utrecht

Beste restaurant: Karel V

De lekkerste koffie: Van GUZO uit onze eigen koffiemachine

Waar staat de stad voor in vier woorden: Cultuur, landschap, kennis, gezondheid

Favou public space: Oosterspoorbaanpark

Favoriete winkel: Broese

Moestige gebouw: Domtoren

Moestige straat: Oudegracht

Persoonlijke City secret: Logeren in Mother Goose hotel

Eerste herinnering aan Utrecht: 1990, op bezoek bij mijn oudste zus op kamers in de Ambachtstraat

Welke buurt is echt verschil in Utrecht: Moelijk te zeggen, verschil maken is een teamprestatie

Welke innovatie werkt in Utrecht: Het accent op gezond stedelijk leven

Welke buurt is echt in opkomst: Overvecht

Wat gaat echt goed in de stad: Visie op de verdere groei van de stad

En wat moet echt beter: Visie op de historische binnenstad

Wat mag moeit weg of veranderd worden: in de stad

Waar in de stad ben je graag als je even tijd voor jezelf nodig hebt: Pandhof

Wat is de moestige route om te hardlopen of te fietsen: Rondje Singel